

Newsletter-ul este elaborat în baza emisiunii radiofonice din 19 aprilie 2017, realizate de Asociația pentru Politică Externă (APE) în comun cu Friedrich-Ebert-Stiftung (FES). Emisiunea este difuzată de postul de Radio Moldova, partenerul media al proiectului. Emisiunea radio și Newsletter-ul sunt parte a proiectului FES și APE „Dialoguri de politică externă”. Conținutul poate fi preluat liber cu menționarea sursei.

NEWSLETTER

BULETIN LUNAR • APRILIE 2017 • NR.3 (133)

Sinteze și Dezbateri de Politică Externă

Materialele sunt realizate de Lina Grâu – expert pe politică externă și relații internaționale, coordonator de programe APE.

TEMELE EDIȚIEI:

- 1.** Republica Moldova și votul uninominal. Argumente în favoarea schimbării sistemului electoral din partea unuia dintre autorii proiectului, **Sergiu Sîrbu**.
- 2.** **Maia Sandu:** Guvernarea vrea să-și deschidă porțile suplimentare pentru manipularea și fraudarea următoarelor alegeri.
- 3.** **Igor Boțan:** Acest sistem este pentru partidele mari și cu resurse. Și sunt două – Partidul Democrat și Partidul Socialiștilor.
- 4.** **Markus Meckel:** Trebuie reformate partidele și sistemul de finanțare a partidelor și nu sistemul electoral.

Ultima perioadă a fost marcată de o serie de evenimente importante pentru Republica Moldova.

Comisia pentru buget a Parlamentului European a aprobat solicitarea eurodeputatului Siegfried Mureșan de a condiționa finanțări europene pentru Republica Moldova de rezultate în „combaterea corupției, independența justiției, întărirea statului de drept și întărirea sistemului bancar”, potrivit unui comunicat al europarlamentarului. Pe 12 aprilie și ambasadorii la Bruxelles ai țărilor UE au aprobat pachetul de 100 milioane euro de ajutoare macro-financiare pentru Moldova. Din acest pachet, 60 milioane constituie un împrumut, iar 40 milioane vin sub formă de granturi care se adaugă resurselor oferite de FMI. Votul final al Parlamentului European pe această asistență e programat pentru luna mai.

Moldova va primi statutul de observator în cadrul Uniunii Economice Eurasiatice (UEE), a anunțat președintele Igor Dodon. Într-o postare în limba rusă pe Facebook, Dodon a precizat că decizia a fost luată pe 14 aprilie de liderii celor cinci state membre în această Uniune și că ea nu înseamnă că Moldova devine membră în UEE, dar „oferă posibilitatea de a cunoaște mai multe despre principiile de funcționare a acestei organizații”.

Acordarea Republicii Moldova a statutului de observator în cadrul Uniunii Economice Eurasiatice are mai mult un caracter simbolic, a declarat președintele Parlamentului de la Chișinău, Andrian Candu, citat de IPN. Șeful legislativului spune că pentru a produce efecte juridice, orice acord internațional trebuie să treacă prin procedura de ratificare în Parlament. Pe de altă parte, purtătorul de cuvânt al Kremlinului, Dmitri Peskov, este citat de presa rusă cu declarația că acordarea statutului de observator Moldovei nu înseamnă și primirea ei în UEE, și că, mai mult, liderii celor cinci state care fac parte din această organizație urmează să elaboreze statutul de observator, pentru că deocamdată acesta nici nu există.

O delegație a Partidului Socialiștilor din Moldova a participat la ceremonia de aniversare a fostului lider al Coreei de Nord, Kim Il Sung, anunțând ziarul Partidului muncitoresc din Coreea de Nord. Potrivit rodong.rep.kp, delegația din Republica Moldova a participat vineri, 14 aprilie, la ceremonia dedicată aniversării a 105 ani ai celui care este numit fondatorul Coreei de Nord, Kim Il Sung.

Președintele Turciei Regep Erdogan va face o vizită în Moldova în 5-6 mai, a anunțat serviciul de presă al președinției de la Chișinău. Erdogan va semna la Chișinău mai multe acorduri de colaborare în domenii de interes comun și va vizita regiunea găgăuză unde va participa la mai multe evenimente. Cu ocazia vizitei șefului statului turc va fi organizat și un forum al oamenilor de afaceri din Turcia și Republica Moldova.

Un sondaj de opinie al Asociației Sociologilor și Demografilor sugerează că președintele Igor Dodon este politicianul în care moldovenii au cea mai mare încredere. Potrivit cercetării, Dodon are un scor de peste 50%, fiind urmat de Maia Sandu, cu 19,7%, și de Andrei Năstase, cu 5,3%. Liderul principalului partid de guvernământ, Vlad Plahotniuc, considerat a fi cel mai influent politician moldovean, se bucură de încrederea a mai puțin de 5% dintre moldovenii. În topul preferințelor electorale conduce PSRM, cu 37,4%, urmat de PAS cu 13,3%, PDM cu 6,8% și Partidul Platformei DA cu 4,4%. Sondajul mai arată că procentajul moldovenilor care ar alege direcția externă eurasiatică este mai mare decât al adeptilor integrării în UE.

Republica Moldova și votul uninominal

Lina Grâu

Partidul Democrat din Moldova (PDM) a inițiat schimbarea sistemului electoral din Republica Moldova – trecerea de la sistemul actual proporțional, introdus în 1993, la un sistem uninominal, în care deputații să fie aleși în 101 circumscripții. Un proiect de lege în acest sens a fost înregistrat în Parlament pe 15 martie, iar ulterior a fost inițiată o amplă campanie de informare și de colectare de semnături de susținere în toată țara și au fost organizate

dezbateri în Parlament și pe alte platforme. Autorii dau asigurări că documentul nu va fi votat decât după ce va primi avizul favorabil al Comisei de la Veneția.

Oponenții schimbării sistemului electoral au criticat planurile democraților, acuzând PD-ul că astfel ar încerca să se mențină la putere și după alegerile parlamentare din 2018.

Mai multe organizații neguvernamentale au cerut Parlamentului să renunțe la campania pentru trecerea la votul

uninomial și să perfecționeze alte aspecte mai „urgente” ale legislației electorale, de exemplu finanțarea partidelor, examinarea contestațiilor, organizarea și ținerea scrutinului sau votul din străinătate. Potrivit IPN, organizațiile au spus la o conferință de presă pe 5 aprilie că legislativul le-a nesocotit chemările din trecut de a fi consultate pentru modernizarea legislației electorale. Printre semnatarii apelului se numără Asociația Presei Independente, Institutul de Politici Publice, Promo-LEX și Transparency International-Moldova.

Cinci partide de opoziție din Moldova au dat publicității o declarație în care cer menținerea sistemului electoral actual. Documentul a fost semnat de două partide parlamentare, PLDM și PCRM, și de principalele partide extraparlamentare, Partidul Platforma Demnitate și Adevăr, Partidul Acțiune și Solidaritate și formațiunea Partidul Nostru. În document se spune că modificarea sistemului electoral va avea consecințe grave asupra democrației reprezentative din Republica Moldova și că tentativa de modificare a legislației electorale reprezintă un pericol de „oligarhizare absolută a sistemului politic”. În declarație se mai spune că schimbarea legislației electorale de către o guvernare cu grave probleme de legitimitate poate fi catalogată ca o tentativă directă de a masca uzurparea puterii în stat.

În contextul dezbaterilor pe acest subiect, la Chișinău a fost organizată pe 8 aprilie conferința internațională „Schimbarea sistemului electoral: Pro și Contra”. Evenimentul a fost organizat de fundațiile Konrad Adenauer (KAS-Moldova) și Friedrich Ebert (FES-Moldova), în parteneriat cu Asociația pentru Democrație Participativă ADEPT și Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale Viitorul (IDIS-Viitorul). La eveniment au participat lideri și reprezentanți ai partidelor de guvernare și din opoziția parlamentară și extraparlamentară din Republica Moldova, experți din România, Germania, din partea OSCE, europarlamentari, precum și membri ai societății civile din Republica Moldova. Vă propunem în continuare câteva interviuri cu unii dintre participanții la conferință.

Sergiu Sîrbu: Marea majoritate a cetățenilor solicită schimbarea sistemului electoral

Unul dintre autorii proiectului de Schimbare a sistemului electoral, Sergiu Sîrbu, vicepreședinte al Partidului Democrat, explică raționamentele pentru care PD a inițiat această reformă și principalele prevederi ale sistemului uninomial pe care îl propune.

Sergiu Sîrbu: Se propune de a trece de la votarea proporțională pe liste de partid la votarea pe un sistem majoritar pe circumscripții uninominale. Astfel, în Republica Moldova se propune de a fi constituite 101 circumscripții electorale uninominale, inclusiv în regiunea din stânga Nistrului, inclusiv peste hotarele țării. Și de la fiecare circumscripție să fie ales câte un deputat.

Vor putea candida cetățenii Republicii Moldova cu drept de vot care corespund cerințelor legii și care au acumulat cel puțin o mie de semnături din circumscripție. Fiecare candidat poate fi independent sau poate fi susținut de un partid, dar va raporta financiar de sine stătător, deci candidații practic vor fi destul de independenți în acest proces.

30 de zile va dura colectarea semnăturilor și 30 de zile va dura însăși campania electorală. După alegeri, Comisia Electorală Centrală confirmă rezultatele alegerilor și Curtea Constituțională validează rezultatele. Se consideră legal constituit Parlamentul în care au fost validate nu mai puțin de două treimi din mandatele de deputați.

De asemenea, noi propunem o procedură de revocare a deputaților în Parlament, exact ca și în cazul primarilor. În cazul în care deputații nu-și vor îndeplini atribuțiile un deputat ar putea fi revocat printr-un referendum local. Referendumul se inițiază de o treime din numărul de alegători din acea circumscripție și, dacă au votat majoritatea alegătorilor din circumscripție pentru demisie, atunci deputatul poate fi revocat.

Este un know-how, avem foarte multe dezbateri cu privire la imperativitatea mandatului, dar această procedură există la primari și chiar și la președintele țării. Și practica ne arată că această procedură ar responsabiliza foarte mult deputații și aceștia vor lucra mult mai bine pentru comunitățile din circumscripții.

■ **Lina Grău:** Una dintre obiecțiile care sunt formulate la adresa acestei legi țin de votul concetățenilor noștri plecați în străinătate, dar și de circumscripțiile pentru regiunea transnistreană.

■ **Sergiu Sîrbu:** Peste hotarele țării, este un subiect mai delicat. Noi am mers după același principiu ca și în alegerile trecute. Și, în conformitate cu recomandările anterioare ale Comisiei de la Veneția, secții de votare peste hotare se vor deschide reieșind din înregistrarea prealabilă a alegătorilor, care se face cu mult timp înainte pentru a vedea distribuția geografică și cantitativă a numărului de alegători care intenționează să-și exprime votul, dar și reieșind din numărul de alegători care au participat la ultimele alegeri.

În funcție de aceste informații, evident că în colaborare cu organele din statele respective, vom stabili numărul necesar de secții de votare. Și în funcție de numărul de alegători și de secțiile de votare vor fi constituite și circumscripțiile uninominale de peste hotare.

Nu știm acum câte vor fi – ar putea fi două-trei, în dependență de rata aproximativă a alegătorilor. Pentru că să nu uităm că toți alegătorii care domiciliază peste hotare sunt înscrși și în listele electorale aici, în Republica Moldova, deci ei vor fi luați ca bază de calcul pentru constituirea circumscripțiilor uninominale aici, în Moldova. De aceea noi nu putem să avem alte principii.

Noi, teoretic, am putea să deschidem mai multe circumscripții peste hotare, dar în acest caz ar trebui să-i excludem pe cei plecați din listele din Moldova și ei ar trebui acolo să se înregistreze obligatoriu. Dar acestea sunt chestiuni care sunt acum în discuție, noi avem multe dezbateri la acest subiect.

În regiunea transnistreană constituim circumscripții, dar, din considerentul că nu controlăm teritoriul din stânga Nistrului, avem o dispoziție tranzitorie conform căreia acolo alegeri se vor desfășura

după ce vom restabili controlul și vom putea desfășura efectiv alegeri în această regiune. Nu este cea mai fericită soluție la moment, dar alta acum nu avem, sperăm foarte mult că în timp se va găsi.

■ **Lina Grău:** De ce ați decis să schimbați sistemul electoral anume acum?

■ **Sergiu Sîrbu:** De ce am decis să modificăm sistemul electoral? Din simplul motiv că marea majoritate a cetățenilor solicită acest lucru. Noi deja de vreun an și jumătate avem foarte multe întâlniri în teritoriu, avem foarte multe reproșuri de la oameni că nu-și cunosc deputații, că aceștia nu vin în teritoriu deloc, oamenii nu știu la cine să se adreseze cu anumite probleme, plus că nu sunt cei mai integri.

Astăzi alegătorii vin la alegeri și votează o listă de partid. Ei de fapt votează liderul partidului, votează denumirea partidului și votează un simbol politic. Cu părere de rău, în realitate noi astăzi avem doar patru-cinci deputați care într-adevăr sunt susținuți de oameni. În rest, lista este formată de liderii de partid, nu este formată de oameni, alegătorii nu au cum să influențeze această listă.

Nu rareori pe liste apar și persoane dubioase – am avut cazul când Platon a declarat în public că a dat un milion de dolari ca să apară pe lista Alianței Moldova Noastră. Și cred că nu este nici primul, nici ultimul caz.

Cu părere de rău, acest sistem electoral care poate funcționează foarte bine în multe țări din Europa, în Republica Moldova a fost discreditat și asta a afectat reprezentativitatea, a afectat democrația și a afectat interesele cetățenilor. Cetățenii astăzi, în actualul sistem, nu pot influența în niciun fel cine să fie pe liste de partid, cetățenii nu îl au pe deputatul lor din localitate deoarece nu au cum să influențeze ca el să apară pe liste și, evident, nu îl pot demite – trebuie să aștepte patru ani până când se încheie mandatul.

Și, evident, dat fiind faptul că am primit aceste semnale din teritoriu, am decis să

venim cu această schimbare. Avantajele mari ale acestui sistem majoritar de circumscripții uninominale este că partidele și liderii de partid deja nu vor mai avea monopolul să constituie listele de candidați după bunul lor plac. Cetățenii își vor putea înainta propria candidatură sau să înainteze un candidat pe care îl cunosc mai bine, ori partidele ar putea să susțină un candidat. Dar deja partidele vor trebui să țină cont de profilul candidatului, de integritatea acestuia, de reputația acestuia. Și dacă acel deputat ales va dezamăgi, există procedura de revocare din funcție, la fel ca în cazul primarilor.

Astfel, acele argumente precum că deputații vor fi corupți sau șantajați, ele nu țin, din simplul motiv că noi propunem această procedură de revocare din funcție în cazul în care ei nu-și vor îndeplini atribuțiile și nu vor respecta interesele comunității.

Cei care spun că nu va exista opoziție nu au dreptate. Noi nu reglementăm modalitatea de formare a majorității și a opoziției. Deputații care vor intra în Parlament ei deja vor decide singuri să se alăture unei majorități sau să rămână în opoziție. Așa că în niciun caz opoziția nu va fi afectată.

În circumscripții pot fi aleși candidați care se află în opoziție față de guvernare. Noi avem chiar și președinte din opoziție. Sau cei care spun că acest sistem va favoriza partidele de guvernare tot nu au dreptate – uitați-vă că prin vot uninominal au fost ales președintele țării și în turul doi au ajuns doi candidați din opoziție.

Deci, încă o dată, acest sistem nu are cum să avantajeze un anumit partid, el avantajează oamenii. Noi prin vot uninominal alegem primarii deja de 20 de ani, în Găgăuzia bașcanul se alege prin vot uninominal, membrii Adunării Populare a Găgăuziei tot prin vot uninominal sunt aleși.

Cei care spun că va avea de suferit calitatea gender, sau femeile, tot nu au

dreptate – noi avem bașcan în Găgăuzia o femeie. Într-o societate patriarhală prin vot uninominal a fost aleasă o doamnă. Avem și foarte mulți primari doamne. Totul depinde de profilul candidatului. Și dacă este o doamnă foarte puternică atunci ea are toate șansele să fie aleasă prin acest vot direct.

Și, în plus, această posibilitate avantajează foarte mult teritoriile, deoarece minoritățile vor fi reprezentate mai bine, cele care locuiesc compact.

Diaspora, pentru prima dată în istorie, va avea posibilitatea să-și înainteze propriii candidați și să-și aleagă deputații din diasporă.

Sperăm să găsim o soluție și pentru regiunea transnistreană, poate nu imediat acum, dar într-o anumită perioadă de timp, în așa fel încât regiunea transnistreană să aibă propriii candidați și poate că acest lucru ne va ajuta să apropiem malurile Nistrului.

Acest sistem avantajează în primul rând cetățenii și nicidecum partidele politice. Iar cei care se opun evident că sunt împotriva pentru ca vor pierde această pârghie prin care desemnează lista de candidați de sine stătător.

Și mai ales că acest sistem este susținut de marea majoritate a cetățenilor. Toate sondajele arată că cetățenii vor această schimbare, vor să-și aleagă direct deputatul, vor să poată să-l demită. Acest sistem este folosit în cele mai vechi democrații din lume, cum este Marea Britanie, SUA și Franța, dar și în multe alte țări.

Sperăm foarte mult că această modificare ne va ajuta să reformăm întreaga clasă politică din Republica Moldova și să o modernizăm.

■ **Lina Grău:** Ați menționat că există discuții foarte aprinse pe marginea acestui subiect în societate. Ați vorbit și de faptul că în anumite țări europene sistemul funcționează. Pe de altă parte,

și criticii schimbării sistemului electoral pun accent foarte mare pe lucrul aceasta, noi avem vecinii – România și Ucraina – unde a fost făcută o încercare de a introduce votul uninominal. Vecinii spun că experiența lor nu a fost una foarte bună și că Republica Moldova nu are cum să vină cu o îmbunătățire a sistemului, care la ei a favorizat de fapt corupția.

■ **Sergiu Sîrbu:** Nu putem să ne comparăm cu statele vecine, din simplul motiv că în România de exemplu niciodată nu a fost sistemul uninominal așa cum îl propunem noi. În România nu a existat procedura de revocare a deputaților. Nici în Ucraina nu a fost așa sistem. La ei au fost niște derivate ale sistemului uninominal cu unele sisteme mixte, ei nu au avut prevederea de revocare, deci nicidecum nu putem compara.

Iar în ceea ce ține de corupție, repet, actualul sistem proporțional nicidecum nu diminuează corupția. Noi am avut sute de cazuri de corupție, avem deputați și foști deputați antrenați în niște chestii foarte și foarte urâte. Însăși faptul că noi introducem un sistem de revocare care nu a fost la vecini schimbă lucrurile și deputatul, dacă va fi implicat în acte de corupție, poate fi condamnat și automat i se suspendă mandatul, în plus, el poate fi revocat.

Deci, aceste sisteme pe care noi le creăm diminuează foarte mult această posibilitate de corupție. De aceea, aceste critici sunt doar niște frustrări și o încercare disperată de a bloca cumva acest proiect de lege.

Dar noi nu vrem să ne grăbim. Am trimis proiectul la expertizare la Comisia de la Veneția, vrem să perfecționăm proiectul, să vedem toate recomandările lor, reieșind din cele mai bune practici internaționale.

■ **Lina Grău:** Exact asta vroiam să vă întreb – în ce măsură sunteți dispuși să țineți cont de recomandările și opinia partenerilor externi?

■ **Sergiu Sîrbu:** Obligatoriu vom ține cont de recomandările partenerilor externi, așa cum am ținut cont și anul trecut, când am modificat sistemul legat de alegere a șefului statului. Exact din acest motiv am remis acest proiect la expertizare, deoarece chiar ne dorim să fie un proiect bun.

Vom asculta și Comisia de al Veneția, și OSCE/ODIHR, și astăzi în societate și Parlament avem dezbateri largi la acest subiect și foarte multe propuneri bune și suntem dispuși să le acceptăm ca să venim cu un proiect bun pentru oameni.

■ **Lina Grău:** Dar dacă e să mergem la extremă, având în vedere aceste dezbateri care există și foarte multe voci critice, credeți că ar exista posibilitatea ca autorii să retragă acest proiect sau ca acesta să fie amânat, mai ales că s-a vorbit despre faptul că ar fi bine să nu fie implementat imediat la aceste alegeri și să se mai lucreze la el pentru perspectivă?

■ **Sergiu Sîrbu:** Excludem posibilitatea retragerii acestui proiect doar pentru că cinci lideri de ONG-uri și cinci lideri de partide – doar lideri – sunt împotriva. Deoarece de partea cealaltă, nu vă supărați, noi avem 800 de mii de alegători care susțin votul. Noi avem medii academice, mediul pedagogic, avem minoritățile naționale, avem administrațiile publice locale, partide parlamentare și extraparlamentare, avem alte asociații obștești care susțin modificarea sistemului electoral.

Cum noi am putea acum să renunțăm? Atunci când întreaga societate așteaptă această schimbare, când oamenii vor această schimbare, noi să cădem pradă, victimă unui șantaj din partea a câteva ONG-uri și câteva partide care sunt extrem de politizate și care nu reprezintă întreaga societate? Ar fi o mare greșală și eroare. Excluz! Anume din aceste considerente noi și facem aceste dezbateri publice, transparente.

Dar noi nu dorim politizarea subiectului, deoarece cei care sunt împotriva sunt

oponenții de fapt ai Partidului Democrat. Dar această opunere este o opunere împotriva întregului popor. De aceea noi nicidecum nu vom putea merge la retragerea documentului.

Dar suntem gata să perfecționăm și să îmbunătățim proiectul, dar cu argumente, nu așa cum se vine – cu niște presupuneri și declarații politice. Așa cum am avut la ultima dezbateră, când un lider de partid a citit de pe foaie un manifest despre cât este de rău un partid și un lider de partid și nu s-a referit deloc la proiectul de lege. Trebuie să facem distincția dintre lupta politică dintre partide și un sistem electoral pe care într-adevăr oamenii și-l doresc.

■ **Lina Grău:** V-ați propus un termen-limită în care să fie aprobat documentul, având în vedere că există în legislație și restricția care interzice modificarea legislației electorale cu un an înainte de alegeri?

■ **Sergiu Sîrbu:** Sigur, ne vom strădui ca acest proiect de lege să fie adoptat cel puțin cu un an înainte de alegeri. Adică asta ar însemna cel târziu luna septembrie, dar nu mai devreme decât vom primi toate avizele din partea Comisiei de la Veneția. Avizul ar putea să vină la mijlocul lunii iunie. Și în această perioadă sperăm să perfecționăm proiectul ca să-l votăm în lectură finală.

■ **Lina Grău:** Aveți majoritatea de voturi necesară în Parlament?

■ **Sergiu Sîrbu:** Sigur că da. Avem deja voturi pentru a modifica Codul electoral. Dar, evident, noi ne dorim ca acele forțe politice care vor susține acest proiect să fie o majoritate cât mai largă.

Noi la moment suntem în discuții, în dezbateri ca să găsim un consens cât mai larg. Evident, un consens sută la sută este imposibil de găsit, din simplul motiv că avem aceste lupte pur politice. Dar un consens cât mai larg în societate îl căutăm în continuare. Chiar dacă deja avem voturi, noi ne-am dori ca proiectul să fie susținut masiv în Parlament.

Maia Sandu: Guvernarea vrea să-și deschidă porțițe suplimentare pentru manipularea și fraudarea următoarelor alegeri

Printre cei care se opun schimbării sistemului electoral în Republica Moldova este și președintele Partidului Acțiune și Solidaritate, Maia Sandu, care spune că votul uninominal va elimina de pe scena politică partidele tinere și va favoriza corupția și traseismul în politică.

■ **Lina Grău:** Dna Maia Sandu, în ceea ce privește această reformă care se intenționează din partea guvernării, unul dintre argumentele pe care se merge masiv și care a fost invocat și la conferința care a avut loc pe 8 aprilie este faptul că aceasta este o dorință și o alegere a poporului, căreia partidul de guvernământ vine să-i dea curs. Din această perspectivă, credeți că trecerea la votul uninominal este lucrul cel mai important pe care și-l dorește omul de rând din Republica Moldova?

■ **Maia Sandu:** Omul de rând își dorește o calitate mai bună a vieții – în Republica Moldova, nu în altă parte. Și omul de rând consideră, pe bună dreptate, că starea proastă a lucrurilor în Republica Moldova vine de la calitatea guvernării. Guvernarea

este una de o calitate foarte proastă. Și de aceea omul de rând își dorește schimbarea clasei politice, este firesc să-și dorească acest lucru.

În același timp, partidul care vine și propune schimbarea sistemului electoral reprezintă anume această clasă politică pe care omul de rând o consideră neadecvată. Și de aici apar acele semne de întrebare în raport cu obiectivul pe care îl are clasa politică și guvernarea.

Guvernarea vrea să-și deschidă niște porțițe suplimentare ca să poată să manipuleze și să fraudeze următoarele alegeri. E de înțeles, în sensul prost al cuvântului, că un partid care se află la guvernare și care are doar 4-5 procente de sprijin în sondaje, încearcă să facă ceva să-și salveze pielea. Doar că pielea ar trebui să și-o salveze prin lucruri legale și prin acțiuni efective cărora să le resimtă cetățenii.

Sunt foarte multe lucruri pe care le poate face astăzi Partidul Democrat împreună cu prietenii lui de la guvernare ca să

îmbunătățească percepția cetățenilor despre guvernare. În primul rând – lupta împotriva corupției. Și ar trebui să înceapă de la propriul partid curățarea clasei politice. Pentru că asta se dorește de oameni în ultimă instanță.

■ **Lina Grău:** Exact în acest aspect, al curățării clasei politice, unde vedeți Dvs. că ar fi cheia succesului, acel declic care ar duce la o schimbare calitativă a clasei politice?

■ **Maia Sandu:** Am asistat la dispariția unor partide politice - și acesta tot este un rezultat al votului de neîncredere din partea oamenilor. Am asistat la apariția unor partide politice. Deci, există o schimbare pe piață. Există partide noi, care nu au de ce să se reformeze. Există partide mai vechi care pot să se reformeze din interior și există altele care nu pot sau nu doresc să se reformeze din interior. În cazul acestora trebuie să funcționeze legea, să funcționeze lupta împotriva corupției, pentru că, atunci când toți oamenii care au probleme de integritate își ispășesc pedeapsa și sunt privați de dreptul de a candida și de a ocupa funcții în serviciul public, atunci automat lucrurile se rezolvă.

Trebuie să punem în aplicare reguli mai stricte atunci când vine vorba despre finanțarea partidelor politice. De aici începe toată problema – atunci când oameni cu bani mari, care nu neapărat provin din surse legale, își cumpără drumul în politică și, odată capturând partide politice, mai departe ajung să captureze instituțiile statului și întreg statul. Or, pentru a-și finanța pârghiile care le vor permite să se mențină în continuare la putere, acești oameni nu mai folosesc proprii bani, ci folosesc banii publici, într-un mod ilegal.

Reforma justiției, lupta împotriva corupției, punerea în aplicare a legislației cu privire la finanțarea partidelor politice – sunt doar câteva lucruri pe care putem să le facem și trebuie să le facem ca să ne asigurăm că nu avem oameni corupți, prost intenționați în partide.

Evident că legislația actuală nu este perfectă, sistemul electoral actual a fost de la bun început o soluție de compromis. Dar sunt lucruri pe care le putem face astăzi, fără să intervenim prea mult în legislație.

Mă refer la îmbunătățirea condițiilor de participare la vot a cetățenilor din afara țării. De exemplu, să le oferim posibilitatea să voteze timp de două zile, pentru că unii dintre ei trebuie să călătorească pentru a ajunge la secția de vot.

Trebuie să scoatem acest prag de 3000 de buletine pe secția de votare, pentru că s-a demonstrat că acest număr nu permite tuturor cetățenilor să voteze.

Trebuie să deschidem încă cel puțin 50 de secții de votare în străinătate – cred că este un obiectiv realizabil: nu spunem 400, spunem 50.

Trebuie să ne clarificăm cu numărul total de alegători din Republica Moldova, pentru că avem cifre diferite prezentate de autorități – trebuie să se clarifice mai întâi instituțiile statului și apoi să ne aducă și nouă dovezi că cifrele cu care se operează sunt cifre credibile.

Trebuie să ne asigurăm că data viitoare biserica nu se va implica în campania electorală și în general în politică, așa cum spune legea.

Trebuie să clarificăm procedurile de contestare. Am văzut în campania prezidențială că, atunci când oamenii au vrut să depună contestații, nu a fost clar cum se face acest lucru, iar instituțiile statului nu au reacționat bine pentru că nu știau cum să o facă. Poate că unele nu au vrut, dar și cele care ar fi vrut nu aveau claritate asupra procedurilor.

Deci, sunt foarte multe lucruri pe care putem să le facem fără să intrăm pe o schimbare dramatică, majoră, care se inspiră din interesul unui singur partid și nu vine să consolideze procesul democratic.

■ **Lina Grău:** Ați spus că schimbarea la nivelul clasei politice a început în Republica Moldova. În ce măsură această inițiativă

de schimbare a sistemului electoral ar da șanse acestei schimbări să crească și să se dezvolte în mai mult decât este în acest moment?

■ **Maia Sandu:** Din contra, în acest sistem propus al votului uninominal se pune accent pe persoane, pe indivizi, și asta vine în defavoarea partidelor. Or, noi trebuie să construim partide – cu toate părerile proaste pe care s-ar putea să le avem despre partide, pornind de la experiențele precedente.

Republica Moldova are nevoie de reforme, are nevoie de schimbări, de politici uneori poate dificil de implementat. Noi avem nevoie să facem niște pași foarte serioși și pentru aceasta e nevoie de sprijin politic.

Imaginați-vă cum e să obții sprijin politic de la 101 deputați care niciodată nu au stat împreună, care nu au dezbătut pe subiectul despre cum ar trebui să se dezvolte țara de acum încolo. În cadrul partidelor oricum există niște viziuni comune. Da, între partide există diferențe, dar este mai ușor în cadrul unei coaliții din 2-3 partide să ajungi la un numitor comun pentru sprijinirea unui anumit parcurs, decât în cazul în care am avea un Parlament format din 101 deputați care sunt independenți de partide.

Doar că mi-e frică că acești deputați nu vor fi independenți de partide. Aceasta este cea mai mare îngrijorare a noastră – că acești deputați vor fi convinși prin șantaj și alte metode să adere la Partidul Democrat.

Pentru Republica Moldova sistemul proporțional este mult mai indicat – asta arată experiența țărilor din regiune.

■ **Lina Grău:** Partidul pe care îl conduceți a semnat recent o declarație, împreună cu alte partide parlamentare și extraparlamentare, în care anunțați public că sunteți împotriva acestui proiect de modificare a Codului electoral. Nu vă deranjează asocierea din punct de vedere politic în cadrul acestei declarații cu Partidul Comuniștilor, cu Partidul Socialiștilor?

■ **Maia Sandu:** Nu ne-am asociat cu nimeni. Dacă vă amintiți, președintele Comisiei de la Veneția a spus că una dintre condițiile esențiale pentru promovarea unei asemenea schimbări este existența consensului politic la nivel național. Pe acest document au semnat câteva partide care sunt prezente în sondaje și care au susținători. Și acest document este o dovadă pentru Comisia de la Veneția, dar și pentru alți parteneri de dezvoltare, că nu există acest consens politic. Din câte știu eu, socialiștii nu au semnat și acesta este o dovadă în plus a faptului că ar avea o înțelegere cu Partidul Democrat.

În acest document noi spunem că ne opunem și sistemului uninominal, și sistemului mixt – deci, suntem împotriva schimbării sistemului electoral în general în acest moment.

La conferința despre care ați vorbit mai devreme socialiștii nu au dat un răspuns clar cum vor proceda în cazul unui sistem mixt. Deci, cel mai probabil, aceste două partide – Partidul Democrat și Partidul Socialiștilor – care deja împart puterea în

Republica Moldova, au o înțelegere să facă această schimbare care le-ar avantaja pe ambele.

Deci, documentul pe care l-am făcut este în special pentru comunitatea internațională, ca să demonstrăm că nu există acest consens politic larg.

■ **Lina Grău:** Cum vedeți perspectivele, scenariile cele mai probabile de evoluție a situației pentru următoarea perioadă, până la alegeri?

■ **Maia Sandu:** Pentru noi este foarte important să ne consolidăm forțele. Partidul Acțiune și Solidaritate a demonstrat în campania prezidențială că există sprijin pentru democratizarea Republicii Moldova și pentru procesul de integrare europeană a Republica Moldova, în pofida decepțiilor prin care acest electorat a trecut în ultimii șapte ani. Noi ne propunem să menținem vie speranța acestor oameni, să le demonstrăm că noi suntem angajați și serioși pentru o luptă de durată. Și, evident, vom lupta pentru condiții corecte la alegeri.

E clar că această guvernare nu se bucură de sprijin și pericolul cel mare e să vrea în continuare să fraudeze și să manipuleze ca să se mențină la putere. Aici contăm și pe sprijin din exterior, din partea tuturor instituțiilor internaționale care cred în procesul democratic, dar evident că și pe sprijinul și contribuția oamenilor din Republica Moldova care înțeleg că pentru a reuși trebuie să punem cu toții umărul.

Rolul mass media este extrem de important în acest proces de salvare a democrației, așa cum o avem noi în Republica Moldova. Chiar dacă nu este o democrație consacrată, totuși am făcut niște pași în această direcție și e foarte important să nu ne retragem de pe această cale. Presa este într-o situație foarte proastă – mă refer la presa independentă, care trebuie să facă față unei concurențe neloiale și presiunilor care vin din partea guvernării. Îi încurajăm pe toți ziaristii care își fac treaba bine astăzi să continue această luptă. Pentru că altfel, fără presă independentă, oricât de puțină ar fi ea, noi nu avem cum să transmitem mesajele noastre și nu avem cum să ajungem la oameni astfel încât ei să poată face o alegere informată.

Igor Boțan: Acest sistem este pentru partidele mari și cu resurse. Și sunt două – Partidul Democrat și Partidul Socialiștilor

Directorul executiv al Asociației pentru Democrație Participativă ADEPT, Igor Boțan, avertizează că un sistem uninominal în Republica Moldova nu are cum să favorizeze dezvoltarea democrației și analizează pe rând argumentele aduse de autorii proiectului.

■ **Lina Grău:** Unul dintre principalele argumente ale reprezentanților partidului de guvernământ, atunci când promovează acest proiect de lege, este că aceasta este o voință a poporului căreia ei vin acum să-i dea curs. Este aceasta preocuparea cea mai mare a oamenilor din Republica Moldova, în percepția Dvs.?

■ **Igor Boțan:** Eu cred că cetățenii nici nu se gândeau la sisteme electorale până când Partidul Democrat nu le-a indus ideea că toate relele vin din partea sistemului electoral. După ce au lansat campania, sigur că acum problema respectivă este una intens dezbătută și se creează impresia că oamenii chiar sunt interesați

APRILIE 2017

Sinteze și Dezbateri de Politică Externă

de schimbarea, sau modificarea, sistemului electoral.

Când cetățenii sunt întrebați pentru cine ar vota, ei menționează partidele în primul rând și mai puțin se referă la persoane sau la candidați independenți. Majoritatea cetățenilor dorește să voteze în continuare partidele. Și asta arată că problema respectivă este una inventată.

Și noi știm cum a fost ea servită nouă, cetățenilor. Noul lider al PD s-a adresat cetățenilor, spunând că în politică trebuie să fie ca în business. „Eu dacă sunt om de afaceri și am angajat pe cineva și nu-mi place, îl dau afară. Așa trebuie să fie și în politică – voi votați cetățenii, iar dacă nu vă plac, îi dați afară”. Lucru care este în totală contradicție cu ceea ce se numește democrație reprezentativă și care domină în totalitate cel puțin în Europa. În cadrul democrațiilor reprezentative nu contează cum este ales deputatul – el este ales pe un mandat și în cadrul mandatului deputatul face nu ceea ce vor alegătorii, ci ceea ce consideră el că trebuie făcut în numele binelui public. De aceea nimeni nu poate retrace candidatul.

Noi am încercat să le explicăm autorilor că ceea ce propun ei este bazat pe un precept care nu este constituțional. Există hotărârea Curții Constituționale care vorbește la modul direct despre irevocabilitatea mandatului.

Și aici apare un al doilea element extrem de important legat de Transnistria. Sistemul proporțional în Republica Moldova nu a fost ales acum 24 de ani în mod întâmplător, ci pentru a sublinia că Transnistria este parte inalienabilă a Republicii Moldova, că deputații se aleg într-o singură circumscripție și că nu se poate întâmpla așa că dacă cumva alegi deputații în circumscripții uninominale în Transnistria, liderii de acolo le spun: „Retrageți-vă, pentru că, retrăgându-vă din circumscripții uninominale cu dreptul de retragere a deputaților, vă retrageți și partea de suveranitate”.

Deci, pentru ca suveranitatea să nu fie ciopârțită, se ia în vedere democrația reprezentativă. Națiunea este indivizibilă,

nu contează cum sunt aleși deputații, nimeni nu-i poate retrage. Acest lucru a încercat să-l explice și dl Mihai Ghimpu, pentru că el a participat la dezbaterile din 1993. Dar se pare că nimeni nu poate convinge această nouă majoritate.

Eu nu știu dacă ei înțeleg ce fac. Dar am văzut că cel puțin ministrul Justiției ajunge la concluzia că, da, prevederea este neconstituțională. Dar probabil că PD-ul va proceda în continuare în așa fel încât să-și realizeze scopul, după care retragerea deputaților va fi probabil declarată neconstituțională. Dar deja alegerile în baza sistemului uninominal vor avea loc și probabil că va fi valorificat potențialul financiar, mediatic și administrativ al partidului de guvernământ, căruia îi va fi contrapus potențialul mai slab al Partidului Socialiștilor.

Și probabil că aceasta este miza partidului de la guvernare, a Partidului Democrat. Pentru că toată experiența internațională arată că doar partidele dominante beneficiază de un bonus excepțional atunci când se folosesc astfel de metode.

■ **Lina Grău:** Cum vi se par celelalte argumente ale Partidului Democrat?

■ **Igor Boțan:** Aici sunt și lucruri, sigur, șocante. Argumentarea este foarte slabă. Sigur că clasa politică este coruptă, dar argumentarea că ar fi de vină sistemul electoral este absolut lipsită de temei.

Am încercat să fac o corelație între indicele de corupție în cele mai necoruptibile țări și sistemul electoral pe care acestea le folosesc. Am luat primele 25 de țări cu cel mai mic indice de coruptibilitate – majoritatea absolută dintre acestea au sisteme proporționale. Printre țările care practică sistemul electoral la care vrea să revină Republica Moldova este Coreea de Nord, unde indicele coruptibilității este 150 din 170, Cuba – care este pe locul 80, China – cam pe locul 70. Deci, corelația dintre coruptibilitate în țările respective și sistemul electoral este în defavoarea sistemului uninominal cu dreptul de retragere a deputaților.

Deci, sunt lucruri promovate aici, dar care

se izbesc de realitățile internaționale. Plus la toate, este neconstituțional și nu poate fi reparat. Chiar dacă ați vrea să modificați Constituția, să anulați articolul care spune că „orice mandat imperativ este nul”, acest lucru nu se poate face pentru că Curtea Constituțională a condamnat toată experiența sovietică, iar revenirea la votul uninominal cu retragerea deputatului este exact revenirea la experiența sovietică. Pentru situația de atunci, avem studii și analize foarte bune care spun că alegerea deputaților cu dreptul retragerii mandatului era făcută pentru a asigura controlul partidului unic. Și atunci, întrebarea apare – noi încotro mergem și ce își dorește de fapt Partidul Democrat prin schimbarea sistemului electoral?

Iar această campanie este în totalitate bazată, chipurile, pe dreptul cetățenilor de a pedepsi deputatul, lucru care nu poate fi de fapt realizat.

Și iată că avem această situație care este una extrem de jenantă. Am fost surprins să văd cum promotorii acestui sistem electoral – președintele Parlamentului, unul dintre juriștii de vază a Partidului Democrat – spun că votul imperativ se referă doar la sistemul electoral proporțional și nu se referă la sistemul majoritar. Și atunci apare problema – dacă acești deputați înțeleg că dacă Constituția spune că orice mandat imperativ este nul, iar sistemul electoral se alege de către Parlament, acest lucru înseamnă că votul imperativ nul se referă la orice fel de sistem electoral, inclusiv acel majoritar.

Deci, noi suntem într-o situație extrem de ciudată.

■ **Lina Grău:** Vorbeați despre experiența internațională. Și România, și Ucraina au încercat la un moment dat acest sistem electoral spre care încearcă să ne ducă Partidul Democrat. Experiențele lor nu au fost unele foarte pozitive. Credeți că Republica Moldova ar putea merge pe un alt scenariu, în special să evite deschiderea porților spre marea corupție în politică?

■ **Igor Boțan:** Noi știm că exemplul Ucrainei a devenit unul de referință. În

Ucraina sistemul uninominal a fost un eșec absolut, total. Deputații care au fost aleși în baza sistemului uninominal au fost cei care ulterior au fost numiți „sacii cu bani” în studiile internaționale. Piotr Lazarenko, prim-ministrul care a fost judecat pentru corupție în SUA, a fost înaintat și a primit vot de încredere de la Parlamentul ales în baza votului uninominal. Eu nu știu ce am mai putea adăuga aici.

Mai mult decât atât, Comisia de la Veneția, în notificarea pe care a făcut-o pentru proiectul din 1993 pentru sistemul mixt, a atras atenția asupra acestui fapt – că în circumscripțiile uninominale „sacii cu bani” pot cucerii și cumpăra totul. Deci, sunt lucruri care vin din experiența pe care a încercat-o alte țări. Iar nouă ni se oferă acest lucru ca o inovație, ni se spune că sistemul proporțional este depășit. Și dacă este depășit, ne întoarcem unde? La experiența sovietică? Experiența sovietică renaște ca pasărea Phoenix?

Mie mi se creează impresia că pentru cei care au inițiat și promovează această idee scopul scuză mijloacele, ei merg ca tancul înainte, nu-i interesează nimic. Dacă se vor vedea la izbândă vor spune: „Acum să ne spună Curtea Constituțională ce este constituțional și ce nu este”. Iar Curtea nu poate spune altceva decât ce spune în hotărârea sa, unde unul din titluri așa și se numește – nulitatea mandatului imperativ și irevocabilitatea deputaților. Sigur că Curtea Constituțională va spune că acest aspect este neconstituțional. Dar asta va fi probabil după ce va fi adoptată legea cu votul uninominal. După ce se vor vedea cu sacii în căruță, vor vrea să scape de niște balasturi.

■ **Lina Grâu:** Cum vedeți aspectul reprezentării în acest sistem uninominal a unor categorii de genul minorităților naționale care nu locuiesc compact, sau a femeilor, sau a altor categorii din societate?

■ **Igor Boțan:** Sistemul proporțional are farmecul de a reprezenta cât-decât onest toate categoriile pentru că partidele, dacă sunt conștiente atunci când fac listele, le fac așa ca să fie reprezentați și tinerii, și doamnele, și minoritățile. Așa a făcut de

exemplu Partidul Comuniștilor, care după alegeri chiar a arondat la fiecare raion un deputat care era responsabil pentru petiții, plângeri, întâlniri cu cetățenii etc. Deci, sistemul proporțional oferă întreaga gamă de beneficii pentru toate categoriile.

Și atunci când discutăm cu autorii proiectului uninominalului le spuneam că nu e nicio problemă ca aceste criterii să fie introduse în Legea partidelor și să fie obligatorii, iar Comisia Electorală Centrală la înregistrare doar să verifice că partidele se conformează acestor cerințe. Nu există absolut nicio piedică, din contra, există o marjă de flexibilitate absolut încântătoare pentru cei care vor să înțeleagă. În Europa, care este prosperă și democratică, din 45 de țări în 39 avem sistem proporțional.

Acum nouă ni se spune: „Nu, de ce să facă partidele lucrul acesta, că în partide toți s-au dezamăgit, să facă cetățeanul simplu”. Însă cum și în ce mod va face acest lucru cetățeanul simplu? Pentru că 80 la sută din media este controlată de un singur partid, convertirile deputaților, primarilor, a consilierilor, care iată că vor deveni agenți electorali, se fac tot de un singur partid. Bani, dacă ne uităm pe rapoartele financiare, are din abundență același partid.

Și atunci apare întrebarea – dacă resursele devin atât de importante în cazul votului uninominal, cum se face că ele sunt concentrate la un singur partid? Și oare nu aceasta este cauza pentru care se modifică, sau se schimbă, sistemul electoral – pentru ca partidul respectiv să-și poată valorifica acest potențial? Acest sistem nou nu vorbește în niciun caz despre egalitatea șanselor, alegeri libere și corecte și așa mai departe.

Deci, se concentrează totul pe resurse și pe capacitatea de control pe care o are acest partid. Lucru care mi se pare extrem de periculos pentru țara noastră. Și dacă ne mai referim și la diasporă, noi am văzut statisticile – emigranții au transferat în acești ani între 10 și 15 miliarde de dolari.

Păi, nu ați fost voi cei care v-ați adresat statelor străine să vă dea granturi pentru

ca să deschideți mai multe secții de votare ca să puteți să puneți bariere pentru revenirea comuniștilor? După ce v-ați văzut cu sacii în căruță, acum îi spuneți diasporei: „Da tu nu ești, tu este un fals, draga Diasporă! Da, ai transferat în Republica Moldova mult mai mult decât au venit investiții – vreo două-trei PIB-uri în acești 15 ani de când te afli peste hotare. Dar noi nu mai avem nevoie de tine, noi te-am folosit și acum la revedere, nu mai vrem ca tu să faci diferența în alegerile noastre, își dăm o circumscripție și e suficient.”

Dar și aici apare o problemă – dacă mecanismul de revocare este unul general, cum eventual ar avea loc revocarea unui deputat al diasporei? Sau cum va avea loc revocarea deputaților eventual aleși în Transnistria? Nimic din aceste aspecte foarte fine nu sunt luate în considerare.

Dimpotrivă, atunci când la dezbateri se ridică o problemă sau alta, ni se spune: „Pai, voi ar trebui să nu să veniți cu critici, ci cu propuneri de îmbunătățire!”. Pai, chiar să vrei să vii cu propuneri de îmbunătățire, nu poți, pentru că dacă o prevedere e neconstituțională, ce îmbunătățire poți să-i aduci? De principiu aici nu ai ce îmbunătăți. Sau, până nu e soluționată problema transnistreană nu poți schimba sistemul. Aici, ce îmbunătățiri poți face? La problema diasporei, îi întrebi care sunt criteriile ca să-i dai diasporei reprezentare? Aici ce îmbunătățiri poți aduce? La trasarea hotarelor circumscripțiilor – îi întrebi: „Spuneți-ne la început câte circumscripții dați minorităților, cum le dați, ce să luăm în considerație – ca minoritățile să fie făcute mai compacte sau să fie dizolvate”? Absolut nimic nu se spune din toate acestea. Noi doar suntem îndemnați să îmbunătățim. Dar ce să îmbunătățim?

■ **Lina Grâu:** Cum va influența această eventuală schimbare peisajul politic din Republica Moldova? Am văzut dispărând unele partide, am văzut alte partide fondate recent care au rezultate destul de bune, inclusiv la alegerile prezidențiale. Ce ar fi previzibil că se va întâmpla în cazul în care va fi adoptat acest sistem?

■ **Igor Boțan:** Acest sistem este pentru partidele mari și pentru partidele cu resurse. Atât. Și sunt două partide – Partidul Socialiștilor și Partidul Democrat. Partidele noi de exemplu, sau partidele care promovează idei precum ideea unionistă sunt scoase cu totul din joc. Pentru că unioniștii sunt reprezentanți mai mult sau mai puțin uniform pe teritoriul țării. Dacă anterior ei puteam visa la 15-20 de mandate de reprezentare, acum își pot lua rămas bun de la această idee, ei vor scoși din uz.

Și acest lucru îl vedem pe ultimele alegeri din Marea Britanie, care folosește acest sistem uninominal. Un partid care are 15 procente la nivel de țară ar trebui în Marea Britanie să aibă 100, poate 110 deputați, și are doar unul. Iar un partid cu un rating de patru procente, cum este Partidul Naționaliștilor Scoțieni are de două ori mai mult decât merită pentru că sunt compactți în circumscripțiile lor.

Deci, în Republica Moldova partidele mici care acum declară că susțin votul uninominal semnează de fapt în alb decesul lor. Zic că semnează în alb pentru că nu știu doar ziua în care vor avea loc alegerile. Iar în ziua alegerilor vor înțelege că nu au absolut nimic.

Va avea de beneficiat și Partidul Socialiștilor, ca partid dominant. Izgonirea lui Usatîi, presiunea asupra partidului lui Voronin, dezmembrarea acestui partid, confiscarea a doua treimi din fracțiune – toate acestea sunt cadouri pentru Dodon. Dacă alegerile ar fi libere și corecte, un partid dominant cum este cel al lui Dodon, cu 40-45 la sută, ar trebui să ia majoritatea constituțională. Deci, miza este că resursele administrative, mediatică și financiare sunt pe mâna altui partid, a Partidului Democrat. Care iată că se comportă așa cum se comportă. Nu cred că Partidul Democrat este sinucigaș – ei modifică sistemul pentru a profita de el.

Celelalte partide pur și simplu nu au resurse pentru a putea accede în Parlament. Toate aceste lucruri se văd cu ochiul liber, sunt la suprafață – se cauză impunerea acestui factor financiar, administrativ și mediatic.

În condițiile unei singure circumscripții naționale pe țară atunci când există un lider emergent poate veni cu o echipă și spune – iată eu, iată echipa - și poate capta astfel atenția opiniei publice. Dacă disipezi acest lider în 101 circumscripții, evident că pur și simplu îl reduci la nivel de zgomot de fundal. Acesta este scopul și este la suprafață.

Și acest lucru ridică mari probleme, inclusiv pentru că ulterior, dacă se trece la sistemul uninominal, revenirea la normalitate va fi un lucru extrem de dificil. Și cred că acest lucru va avea consecințe grave asupra situației demografice din Republica Moldova. Nu văd cum tinerii ar dori să-și proiecteze viitorul în țara noastră.

Markus Meckel: Trebuie reformate partidele și sistemul de finanțare a partidelor și nu sistemul electoral

Markus Meckel, fost membru al Bundestagului german timp de 20 de ani și fost ministru de Externe al Germaniei, spune că reformarea clasei politice din Republica Moldova trebuie făcută prin reformarea din interior a partidelor și a sistemului de finanțare a partidelor, nu prin schimbarea sistemului electoral. În plus, el sugerează că guvernarea înlocuiește de fapt agenda reală a cetățenilor, care țin de salarii, pensii, infrastructură și o viață mai bună, cu false probleme de genul schimbării sistemului electoral.

■ **Lina Grău:** În conferința cu privire la schimbarea sistemului electoral ați spus, nu fără ironie, că moldovenii sunt în popor special – sunt cu toții experți în sisteme electorale. De ce ați făcut această remarcă?

■ **Markus Meckel:** Am fost uimit să aud că oamenii discută aici despre sistemul electoral. Cred că, în afară de experți, în Germania nu ar avea loc discuții pe

această temă, pentru că oamenii nu sunt interesați de astfel de subiecte. Cetățenii sunt interesați de stat social, pensii, infrastructură, taxe, alte aspecte care țin de o viață mai bună și nu de sistemul

electoral. Iar aici e o dezbatere aprinsă. Dar ce nu am înțeles este argumentul Partidului Democrat atunci când acesta spune că este vorba despre voința poporului. Și acest lucru este prezentat ca fundament pentru schimbarea sistemului electoral, lucru care mi se pare destul de ciudat.

■ **Lina Grău:** Ce părere aveți despre contextul acestor discuții? De ce credeți că guvernarea spune că este foarte important de auzit vocea poporului exact acum, în acest moment? Cum poate fi interpretat acest lucru?

■ **Markus Meckel:** Trebuie să spun că ceea ce am învățat este că sistemul moldovenesc, așa cum este el acum, a fost stabilit în urmă nu cu foarte mult timp. Dacă te uiți la sistemele altor țări, acestea sunt destul de diferite, dar țările respective folosesc aceste sisteme de zeci de ani. Ele pot modifica anumite aspecte specifice, iar atunci când o fac ele asigură un larg consens între partidele politice. Dacă nu – și acest lucru pare să fie cazul în Moldova, când doar un partid a venit cu inițiativa – atunci te poți întreba ce interes este de fapt în spate.

Iar dacă ne uităm concret la acest proiect de sistem majoritar, eu cred că, în special după experiențele din România și Ucraina, acesta deschide ușa pentru corupție. Pentru că, dacă aveți atât de multe circumscripții și dacă te uiți la oamenii aleși acolo, vă puteți imagina că ei iau bani de la altcineva pentru campania lor, și, în consecință, depind de acei oameni. Și în final se poate ajunge într-o situație în care vor fi mai mulți membri ai Parlamentului care nu vor aparține de niciun partid și care vor fi cumpărați de acele partide care au bani. Și este exact ceea ce s-a întâmplat în Ucraina. Și cred că este un pericol pentru partidele și sistemele stabile și transparente.

Iată de ce cred că în țări de tranziție, așa precum este țara Dvs., este important să se îmbunătățească instituțiile. Și partidele fac parte din aceste instituții – ele trebuie să fie îmbunătățite, să fie stabile și să aibă un profil programatic clar. Știu că acest lucru

este dificil, dar este nevoie de dezvoltare pe această direcție. Și sunt convins că, dacă veți schimba sistemul electoral, vă veți mișca într-o direcție greșită.

Al doilea argument ține de faptul că am îndoieli în privința condițiilor administrative. Aveți nevoie de circumscripții și acest lucru presupune o muncă foarte dificilă de constituire a unor circumscripții electorale cu număr egal de populație. Noi în Germania avem un sistem electoral mixt, dar schimbarea circumscripțiilor este un aspect foarte sensibil. Acest lucru implică o mulțime de muncă și este nevoie pentru asta de un larg consens pe plan național și regional.

Dacă va fi stabilit un nou sistem electoral, veți avea nevoie de doi până la trei ani și chiar mai mult pentru a forma circumscripții. Știu că în Moldova realizarea reformei administrativ-teritoriale este de multă vreme o provocare care stă în fața autorităților. Și acest lucru nu a fost făcut nici până acum, iar Dvs. credeți că veți putea pune la punct circumscripțiile în câteva săptămâni sau luni. Acest lucru nu este convingător și este neplauzibil, din punctul meu de vedere – și acesta este încă un argument împotriva sistemului electoral propus.

În plus, mai există încă câteva alte aspecte – în Germania avem un sistem electoral mixt, dar nu avem o astfel de diaspora cum are Moldova. Și diaspora Dvs. este de aproximativ 30 la sută, acesta este numărul populației care locuiește în străinătate. Acest sistem vine în contradicție cu diaspora și eu nu văd în ce mod sistemul propus poate rezolva această problemă într-un mod convingător. Iată de ce cred că problema diasporei și a minorităților este de o importanță capitală în acest context. De asemenea, aveți o societate fragmentată, plus conflictul transnistrean se suprapune peste toate. Deci, există atât de multe probleme cu acest sistem propus! Și chiar mă îndoiesc că acest lucru este bun pentru țară.

Dar dacă într-adevăr se dorește să se facă acest lucru, schimbarea sistemului electoral are nevoie de dezbateri foarte

intense în societate și cu alte partide din țară. Și toate aceste lucruri necesită timp, de aceea nu văd cum un astfel de proiect poate fi finalizat înainte de următoarele alegeri. Acest proces are nevoie de mult mai mult timp și va lua ani de zile.

Decizia OSCE și a Comisiei de la Veneția care va fi făcută publică în luna iunie va fi foarte importantă. Apoi, veți avea nevoie de discuții deschise între partide și societatea civilă și numai după aceea veți putea lua o decizie cum să se procedeze. Și cred că va trebui să se schimbe și proiectul, pentru că acesta este plin de greșeli și nu puteți merge mai departe cu el în forma în care este acum pe masă.

■ **Lina Grău:** Unul dintre argumentele autorilor acestui proiect de lege este că acesta va schimba clasa politică și va îmbunătăți calitatea acesteia. Credeți că e posibil de obținut un astfel de rezultat pe această cale? Și dacă nu, care credeți că sunt cu adevărat modalitățile de schimbare a clasei politice?

■ **Markus Meckel:** În orice caz este un drum lung, pentru că procesul depinde de oameni. Chiar dacă schimbați sistemul electoral și oamenii se comportă în același mod, veți avea nevoie de mult mai multe schimbări – aveți nevoie de o structură care va favoriza deschiderea și transparența.

Cu un sistem majoritar veți avea riscul de a pierde partide, iar partidele sunt foarte importante pentru democrație. Pentru că în caz contrar veți stabili o putere a oligarhilor care vor cumpăra diferiți parlamentari. Deci, eu cred că este important să se îmbunătățească transparența în partide. Partidele ele însele trebuie să fie democratizate – ele trebuie să fie mai transparente, mult mai deschise către societate și în contact cu societatea civilă. Cred că ar fi foarte important să fie restructurate partidele și chiar și sistemul de finanțare a partidelor. Ar fi un lucru foarte important.

De exemplu, în Germania, noi finanțăm partidele din bani publici. Partidele primesc bani publici, iar sumele sunt stabilite în baza rezultatelor alegerilor

anterioare. Finanțarea publică a partidelor este importantă pentru independența partidelor. Deci, pentru a asigura o mai mare transparență, cele care trebuie să se reforme sunt partidele și sistemul de finanțare a partidelor și nu sistemul electoral.

■ **Lina Grău:** Dvs. cunoașteți destul de bine situația în Republica Moldova. Care ar trebui să fie preocupările reale ale autorităților?

■ **Markus Meckel:** Este exact ce am spus și în cadrul conferinței – că am fost uimit de cât de preocupați sunt oamenii de sistemul electoral. Dacă mă uit la rapoartele Uniunii Europene și ale societății civile de aici, impresia este că totuși nu de pe urma problemei sistemului electoral oamenii suferă cel mai mult. Sunt probleme legate de sistemul de justiție, independența mass-media, sistemul bancar, sistemul de pensii, infrastructură etc.. Sunt atât de multe lucruri pe care le puteți găsi în orice raport al Uniunii Europene, inclusiv angajamentele asumate în cadrul Acordului de Asociere. Și cred că acestea sunt principalele probleme asupra cărora guvernarea ar trebui să se concentreze.

O altă chestiune ține de faptul că oamenii ar dori să trăiască în libertate și, dacă este posibil, într-un stat social. Să aibă grijă să asigure aceste lucruri – aceasta este de fapt datoria partidelor și a guvernului.

Un sistem electoral în care oamenii să fie reprezentați este foarte important. Acest lucru este în primul rând datoria partidelor.

De exemplu, în Germania, atunci când avem un guvern federal, fiecare guvern – fie că este vorba despre social-democrați sau despre creștin-democrați – este reprezentat de oameni care vin din diferite regiuni, mai mici sau mai mari. Și acest lucru nu trebuie neapărat să fie scris undeva, partidele ele însele înțeleg că oamenii doresc să fie reprezentați. Dacă oamenii nu se simt reprezentați, ei vor vota pentru alte partide. Acesta este, cred eu, un sistem cu autoreglare, cu alegeri clare și transparente.

Și cred că acest lucru va fi important în cele din urmă – să fie îndeplinite propunerile și cerințele Comisiei de la Veneția venite după ultimele alegeri. Ar fi foarte important să se concentreze asupra acestor lucruri, în pregătirea următoarelor alegeri.

■ **Lina Grău:** Ce ați înțeles din dezbaterile care au avut loc în cadrul conferinței privind schimbarea sistemului electoral în Republica Moldova? De ce există un efort atât de mare și atât de multe investiții pentru a promova schimbarea sistemului electoral? Care sunt de fapt interesele aici?

■ **Markus Meckel:** Chiar nu pot răspunde la această întrebare și eu nu știu care este ideea din spate. Nu am înțeles care este de fapt problema cu sistemul electoral actual și de ce ar trebui să fie acesta schimbat. Iată de ce cred că este important să se ia în considerare avizul Comisiei de la Veneția. Oricine care vrea să schimbe sistemul electoral ar trebui să fie întrebât care este interesul pe care îl urmărește, pentru că

din experiența altor țări raționamentul meu este că ideea principală din spatele acestei schimbări este de a găsi o cale de a forma o majoritate în situația în care partidul care face schimbarea are puțin sprijin din partea alegătorilor.

Schimbarea sistemelor electorale este un lucru sensibil, pentru că este vorba despre chestiuni care țin de putere. Pentru a face o astfel de schimbare, este nevoie de consens. Este de asemenea important să fie obținută încrederea populației. În cele din urmă, este important ca rezultatul să fie acceptat. Dacă există suspiciuni că politicianii joacă jocuri de putere pentru propriul lor interes, atunci este periculos.

Schimbarea sistemului chiar ridică probleme reale. Îl puteți îmbunătăți pe cel actual, îl puteți face mai bun și mai transparent. Și nu doar sistemul, ci toate reglementările – astfel această schimbare va arăta mai credibil pentru populație. Dacă veți face presiuni pentru o schimbare a sistemului electoral în pofida unei opoziții puternice sau în contradicție cu dezbaterile care sunt în mare parte împotriva, atunci există pericolul că opoziția să se organizeze împotriva rezultatelor alegerilor viitoare. Și acest lucru va destabiliza țara. Nimic nu este mai periculos pentru Moldova decât destabilizarea țării. Priviți la toate problemele din jur – cele pe care le are țara Dvs. cu Transnistria, problemele din vecinătate, politica Rusiei care vă afectează... În aceste condiții cred că ar fi bine de evitat o instabilitate autogenerată.

Opiniile exprimate de experți în cadrul editorialelor nu reflectă în mod necesar punctul de vedere al Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) și al Asociației pentru Politică Externă (APE).